

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานประกอบการดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
2. หลักสูตรท้องถิ่นและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
3. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
4. หลักสูตรประถมศึกษาปี 2544
5. ข้อมูลจังหวัดนครศรีธรรมราชและประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้แตกต่างกัน ตามแนวคิดของแต่ละคน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

อิลเลียต (Elial, n.d. อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 2) ได้ให้ข้อคิดใน คำปราศรัยของเขาว่า หลักสูตร หมายถึงขอบข่ายของการหาคำตอบ ต่อข้อสงสัยที่เกี่ยวกับ ความคิดรวบยอดการวางรูปแบบการศึกษา การนำประโยชน์จากการศึกษาไปใช้และการประเมินผล โครงการเกี่ยวกับการศึกษาต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามสภาพของสังคมและปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ก็มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรต้องผนวกเรื่องราวของสังคมลงไปหลักสูตร

ไซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p. 6) ได้ให้ความหมายของ หลักสูตรซึ่งสรุปได้ว่าหลักสูตรหมายถึง แผนการเรียนการสอนหรือการวางแผนการเรียนการสอน เพื่อจัดโอกาสในการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายและจุดประสงค์เฉพาะที่สัมพันธ์กับเป้าหมายนั้นแก่ ประชากรใดประชากรหนึ่งโดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดบริการ นอกจากนี้หลักสูตรยัง หมายถึง เอกสารที่กำหนดโครงการของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย ความมุ่งหมายของการให้ การศึกษาเนื้อหาวิชา อัตราเวลาเรียน กิจกรรมและประสบการณ์ที่จะให้ผู้เรียน การวัดและ ประเมินผลการเรียนการสอน เป็นโครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้

ผู้เรียน เพื่อพัฒนาความรู้และความสามารถด้านต่าง ๆ ไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ทั้งในและนอกโรงเรียน

ทาบ (Taba, 1962, p. 3 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 2 ประการ คือ ประการแรก หลักสูตรคือ เครื่องมือชี้ทางให้เห็นแผนการศึกษาของผู้เรียน ประการที่สอง หลักสูตรคือ เครื่องมือชี้ขอบข่ายของการศึกษา

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p. 79 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 3) ได้สรุปว่าหลักสูตรเป็นสิ่งที่เด็กจะต้องเรียนรู้ทั้งหมด โดยมีโรงเรียนเป็นผู้วางแผนและกำกับเพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

บ็อบบิท (Bobit, n.d. อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 4) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่าหลักสูตรคือ รายการของสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนต้องทำและมีประสบการณ์ด้วยวิธีการพัฒนาความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวให้ดีเพื่อสามารถดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ได้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 6) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่พึงปรารถนา

สุนทร บำเรอราช (2536, หน้า 6) กล่าวว่า หลักสูตร คือกรอบและแนวทางที่จะนำมาใช้ในการสอน การอบรม และการฝึกงาน

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่าหลักสูตรคือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 19) กล่าวว่า หลักสูตรคือ กลุ่มวิชาหรือประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนภายใต้คำแนะนำของโรงเรียน หรืออีกนัยหนึ่ง หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ในการเรียนทั้งมวลที่นักเรียนถึงได้รับจากโรงเรียน

กรมวิชาการ (2534 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 6-7) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดว่าด้วย จุดหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและพฤติกรรมที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียนทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ เกิดการพัฒนาในทุกด้าน และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการ เพื่อสนองความต้องการของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ

2. ประเภทของหลักสูตร หลักสูตรเป็นแผนของการศึกษาที่เจาะจง เฉพาะการศึกษา โปรแกรมใดโปรแกรมหนึ่ง การเรียนหลักสูตรจึงอาจแตกต่างกันไปตามการจำแนกหลักสูตร ตัวอย่าง เช่น ไฮเจอร်เกน จำแนกหลักสูตรตามจุดประสงค์การสร้างไว้เป็น 3 แบบ คือ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2531, หน้า 56)

2.1 หลักสูตรของสังคมรวม (Societal Curriculum) เป็นหลักสูตรที่กำหนดขึ้นสำหรับคนกลุ่มใหญ่ ใช้สำหรับเป็นหลักสูตรแกนนำที่จะให้สถาบันต่าง ๆ นำไปใช้ หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่เป็นหลักสูตรที่พัฒนาโดยรัฐหรือเขต

2.2 หลักสูตรของสถาบัน (Institutional Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ทางสถาบันจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถาบัน ซึ่งอาจพัฒนามาจากหลักสูตรกลาง หรือพัฒนาขึ้นมาเองแล้วแต่จุดประสงค์

2.3 หลักสูตรการสอน (Instructional Curriculum) เป็นหลักสูตรประกอบด้วย เนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อใช้สอนเฉพาะเรื่อง หรือกลุ่มระยะเวลาการเรียนเป็นวัน หรือสัปดาห์

นอกจากนี้ หลักสูตรยังอาจแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่

2.3.1 หลักสูตรอุดมการณ์ (Ideal Curriculum) เป็นหลักสูตรต้นกำหนดที่เป็นความคิดเริ่มต้นของผู้พัฒนาหลักสูตรที่ต้องการสร้างขึ้นโดยเป็นผู้กำหนดลักษณะและทิศทางของหลักสูตรตามที่ต้องการจริง

2.3.2 หลักสูตรทางการ (Formal Curriculum) เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นโดยรัฐ และคณะกรรมการท้องถิ่น มีหลักการ วิชาและวิธีการสอนโดยถ่ายทอดเจตนารมณ์มาจากหลักสูตรอุดมการณ์แต่มาขยายแนวความคิด เสริมวิธีการสอนและการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสม

2.3.3 หลักสูตรตามการรับรู้ (Perceived Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ครูรับรู้ หลักสูตรทางการ ไปสู่การตีความและวิธีปฏิบัติของครู

2.3.4 หลักสูตรปฏิบัติการ (Operational Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ใช้จริงในชั้นเรียน จากการวิจัยและสังเกตพบว่า หลักสูตรปฏิบัติการของครูนี้มักจะแตกต่างไปจากหลักสูตรที่ครูกล่าวถึง หรือที่ครูรับรู้

2.3.5 หลักสูตรทดลอง (Experimental Curriculum) ประกอบขึ้นด้วย ประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับและผลจากการติดตามหลักสูตรด้วยการตอบแบบสอบถาม สัมภาษณ์ และสังเกตนักเรียน เป็นต้น (Marsh, 1980, หน้า 80-81)

สรุปได้ว่า หลักสูตรแต่ละประเภทสามารถนำมาปรับใช้ได้ขึ้นอยู่กับแผนของการจัดการศึกษาและจุดประสงค์ของการสร้างหลักสูตรว่าจะสร้างหลักสูตรประเภทใด

3. ระดับของหลักสูตร วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 3-4) จำแนกระดับหลักสูตรออกเป็น 3 ระดับคือ หลักสูตรระดับชาติ หลักสูตรระดับท้องถิ่น และหลักสูตรระดับห้องเรียน

3.1 หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรแกนที่เขียนไว้กว้างและบรรจุมสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศต้องเรียนรู้เหมือนกัน

3.2 หลักสูตรระดับท้องถิ่น คือการนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น เนื้อหาสาระของการเรียนจะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น มุ่งการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิต

3.3 หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุด ผู้ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้ ได้แก่ ครูซึ่งจะนำหลักสูตรระดับชาติและระดับท้องถิ่นมาพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรแต่ละระดับจะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ซึ่งครูผู้ใช้หลักสูตรจะต้องนำหลักสูตรมาปรับให้มีความเหมาะสมก่อนที่จะนำไปใช้

4. องค์ประกอบของหลักสูตร หลักสูตรมีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 อย่าง (สัจ จุฑานันท์, 2528, หน้า 15) ได้แก่ จุดประสงค์ สาระความรู้และประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล

ในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนจะต้องดำเนินการพัฒนาในองค์ประกอบพื้นฐานทั้ง 4 อย่าง ตามลำดับ กล่าวคือจะเริ่มต้นที่การกำหนดจุดประสงค์หรือความมุ่งหมาย ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษา เป็นความคาดหวังที่ต้องการให้ผู้เรียนมีหรือปฏิบัติได้ จากนั้นก็ทำการพิจารณาว่าสิ่งที่จะสามารถบรรลุจุดประสงค์เหล่านั้นจะต้องใช้สาระความรู้และประสบการณ์หรือเนื้อหาอะไร ใช้กระบวนการเรียนการสอนหรือกิจกรรมการเรียนการสอนชนิดใด และท้ายสุดจะทำการประเมินผลอย่างไร เพื่อที่จะทราบว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และในระดับใด จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

แต่ถ้าจะพิจารณาอีกแง่หนึ่งจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่เต็มรูปของหลักสูตรมี 8 อย่าง โดยจะมีส่วนที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานโดยการเพิ่มจุดหมาย หลักการ โครงสร้างและสื่อการเรียน (กรมวิชาการ, 2534, หน้า 4-5)

1. จุดหมายคือ ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาของสังคม ซึ่งหลักสูตรมุ่งจะสนองหรือมุ่งให้เป็นไปตามนั้น

2. หลักการ คือ ทิศทางหรือแนวทางซึ่งจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร
3. โครงสร้างคือ กลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร โดยกำหนดสัดส่วนของส่วนที่บังคับ ส่วนที่ให้เลือกเรียนตามถนัด และส่วนที่ให้เลือกเรียนอย่างเสรี
4. สื่อการเรียนคือ สื่อต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ หนังสือ โสตทัศนูปกรณ์ เป็นต้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 5) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบไปด้วย 4 ส่วนคือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา วิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และวิธีการประเมินผล

สมิตร คุณากร (2523, หน้า 8) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 5 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะ
2. เนื้อหาสาระ และจำนวนชั่วโมงในแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร
5. การปรับปรุงหลักสูตร

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 8) กล่าวว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย

6 อย่าง คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. จุดประสงค์การเรียนการสอน
3. เนื้อหาสาระ และประสบการณ์
4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
5. วัสดุอุปกรณ์ การสื่อการเรียนการสอน
6. การประเมินผล

สงัด อุทรานันท์ (2528, หน้า 235-241) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้

2 ส่วน

1. ส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย

1.1 จุดมุ่งหมาย ซึ่งแยกออกเป็น

1.1.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป จะแสดงถึงจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์โดยทั่วไปว่า

หลักสูตรนั้น ๆ มีความประสงค์ต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นเช่นไร

1.1.2 จุดมุ่งหมายเฉพาะ คือ จุดมุ่งหมายที่จะกล่าวไว้ในส่วนที่เป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา หรือรายวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตร

1.2 เนื้อหา และประสบการณ์การเรียนรู้ จะเป็นสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งแบ่งออกได้ 5 ประเภท คือ

1.2.1 ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา

1.2.2 ความคิดรวบยอดและหลักการ

1.2.3 การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์

1.2.4 เจตคติและค่านิยม

1.2.5 ทักษะทางกาย

1.3 การประเมินผล จะเป็นการเสนอแนะแนวทางการดำเนินการวัดและประเมินผลที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับหลักสูตรนั้น ๆ

2. ส่วนประกอบอื่นที่น่าจะบรรจุไว้ในหลักสูตร ประกอบด้วย

2.1 เหตุผล และความจำเป็นของหลักสูตร

2.2 การเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอน

2.3 การเสนอแนะ การใช้สื่อการเรียนการสอน

2.4 การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือ และส่งเสริมผู้เรียน

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระ สื่อ และการวัดผลประเมินผล เป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการพัฒนาหลักสูตร ด้วยการปรับเนื้อหา ปรับกิจกรรม และจัดทำสื่อเพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

หลักสูตรท้องถิ่นและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่น หรือที่นักการศึกษาบางท่านเรียกว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่นหรือหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นคือ หลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของสมาชิกของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอเสนอลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นที่นักการศึกษาต่าง ๆ เสนอไว้ดังนี้

1. ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ การนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระของการเรียนการสอนจะสอดคล้องสัมพันธ์กันท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ใช่การเรียนรู้แบบรู้ไว้ใช้ว่า แต่เป็นการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ในชีวิตจริง สามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพ และสังคมให้ได้

ยิ่งขึ้น หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท ที่ประกอบด้วย รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริม ประสบการณ์ ที่จัดทำเพิ่มเติมขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกันเพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2521, หน้า 13; กรมวิชาการ, 2534, หน้า 36; สจัด อุทรานันท์, 2528, หน้า 51)

วิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2541, หน้า 51) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีความหมายได้ 2 ลักษณะคือ ความหมายแรกหมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มี หลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานเดิมอยู่เลย

สุนทร บำเรอราช (2536, หน้า 135) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการจัดแนวทางการให้การศึกษา เป็นงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางและมีหลายขั้นตอน

จากแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตร เราสามารถนำมาสังเคราะห์และสรุปได้ว่าการ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เพื่อให้เกิดผลต่อผู้เรียน ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จะต้องคำนึงถึงความมุ่งหมาย และจุดประสงค์ของหลักสูตร เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายที่ตั้งไว้

2. ประเภทของหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้

3 ประเภท ได้แก่ หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยปรับเปลี่ยนบางส่วนของหลักสูตรกลาง หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นเป็นส่วนตัว เพื่อให้เสริมสร้างหลักสูตรกลางและหลักสูตรท้องถิ่น ที่พัฒนาขึ้นใช้สำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้

2.1 หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยปรับเปลี่ยนบางส่วนของหลักสูตรกลาง การ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกรณีนี้ เป็นการปรับปรุงประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตรกลางที่ กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในแต่ละสภาพท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรในกรณีดังกล่าว สามารถดำเนินการได้กับการจัดการเรียนการสอนในระดับ ประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้จากการวิเคราะห์หลักสูตรกลางทั้งสองระดับนั้น พบว่า สำหรับกรณีหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นในส่วนหลักการของหลักสูตรข้อที่ 3 กล่าวว่า "เป็น การศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ" จากหลักการดังกล่าวนี้ก็นำไปสู่การกำหนดแนวดำเนินการของหลักสูตรที่สอดคล้องสนองตอบหลักการ กล่าวคือ แนวดำเนินการ ข้อที่ 6 กำหนดไว้ ดังนี้

ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน (กรมวิชาการ, 2539, หน้า 1 – 5)

ทั้งหลักการและแนวดำเนินการของหลักสูตรมัธยมศึกษาช่วงต้น ล้วนบ่งชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการปรับเปลี่ยนเพียงบางส่วนของหลักสูตรกลาง สำหรับระดับชั้น มัธยมศึกษา นั้น มีความจำเป็นอย่างแท้จริงที่ผู้นำหลักสูตรไปใช้ดำเนินการ

2.1.1 หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นเป็นส่วนย่อย เพื่อให้เสริมสร้างหลักสูตรกลาง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกรณีนี้ มีความแตกต่างจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กรณีแรกอยู่ที่ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในกรณีแรกเป็นการปรับส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตรกลางที่มีการ กำหนดไว้แล้ว จากคณะผู้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งส่วนใหญ่การปรับเปลี่ยนหลักสูตรก็จะ ดำเนินการปรับที่ส่วนเนื้อหากลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่ง ให้มีความสอดคล้องสำหรับนำไปใช้จัดการเรียน การสอนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ในขณะที่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นส่วนย่อยเพื่อให้เสริม หลักสูตรกลางนั้น เป็นการพัฒนาหลักสูตรขึ้นใหม่โดยเฉพาะ สำหรับนำไปใช้จัดการเรียนการสอน เสริมเนื้อหากลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่งในหลักสูตรกลาง หรืออาจจะนำไปใช้เสริมได้หลายกลุ่มวิชา ไม่เจาะจง กลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่ง ทั้งนี้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกรณีนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจ หรือความสนใจของครูผู้สอนในชุมชนท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ที่จะดำเนินการดังเช่นการพัฒนาหลักสูตร กรณีแรก

2.1.2 หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นใช้สำหรับท้องถิ่นใดโดยเฉพาะ การพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นกรณีนี้ส่วนใหญ่จะมีการดำเนินงานอยู่มาก ในการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรวิชาชีพเคลื่อนที่หรือวิชาชีพระยะสั้นของกรมการพัฒนา ชุมชน กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น หลักสูตรที่กล่าวมานี้จะได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้กับ ชุมชนท้องถิ่นใด ๆ ตามความต้องการและความสมัครใจของผู้เรียน ตลอดจนความสอดคล้องกับ สภาพความจริง ซึ่งแตกต่างหลากหลายกันทางด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ และสภาพทาง วัฒนธรรม สังคมและชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

3. ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่นคือ การนำเอาหลักสูตรแม่บทมา ปรับใช้ให้เหมาะกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น เนื้อหาสาระการเรียนจะสอดคล้อง สัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2531, หน้า 3) สำหรับการพัฒนาหลักสูตร มัธยมศึกษาให้เข้ากับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยมีวิธีดำเนินการได้ 2 ลักษณะ (สงัด อุทรานันท์, 2528, หน้า 36) คือ

3.1 การปรับปรุงหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นเนื่องจากหลักสูตรมัธยมศึกษาที่ใช้ในประเทศไทยเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นในส่วนกลางและให้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนทั่วประเทศมีมาตรฐานทางการศึกษาอยู่ในระดับเดียวกันการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้กว้างขวางในระดับประเทศเช่นนี้จะมีเนื้อหาสาระ ซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นอยู่มาก กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เปิดโอกาสแก่ท้องถิ่นทำการปรับเนื้อหาสาระของหลักสูตรบางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นได้ โดยครูผู้สอนจะต้องเกี่ยวข้องกับการปรับหลักสูตรให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่นโดยตรง

3.2 การสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง ครูมัธยมศึกษาสามารถดำเนินการสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่น ขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลางได้การจัดทำหลักสูตรในระดับท้องถิ่นนี้ได้มีการดำเนินการกันอย่างกว้างขวางในเรื่องของหลักสูตรอาชีพ โดยโรงเรียนมัธยมศึกษาจะเป็นผู้ร่างหลักสูตรในท้องถิ่นเรียบร้อยแล้ว ก็จะนำเสนอต่อศูนย์พัฒนาหลักสูตรทำการพิจารณา หากได้รับการอนุมัติก็สามารถใช้เป็นหลักสูตรที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้

ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นพอสรุปได้ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2539, หน้า 34-38; ศิริพร บุญญานันท์ และอารีรัตน์ วัฒนสิน, 2534, หน้า 34, 57)

1. เป็นหลักสูตรสอดคล้องกับคำอธิบายในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาเป็นหลักสูตรในโครงสร้างรายวิชาบังคับเลือกหรือเลือกเสรี
2. มีเนื้อหาสาระสอดคล้องและเป็นไปตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคมของแต่ละท้องถิ่นโดยเฉพาะ
3. มีวัตถุประสงค์ และเนื้อหาสาระซึ่งนำไปเห็นถึงปัญหา ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชน ในแต่ละท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
4. มีเนื้อหาสาระสัมพันธ์สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ แผน และแนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น
5. มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น
6. มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระสนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและงานอาชีพ
7. มีวัตถุประสงค์จะให้นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเองรักท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น

4. ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ศิริพร บุญญานันท์ และอารีรัตน์ วัฒนสิน (2534) ได้เสนอลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งสรุปได้ดังนี้คือ

4.1 ปรับเนื้อหา หมายถึง การปรับรายละเอียดเนื้อหาหรือหัวข้อจากคำอธิบายรายวิชาหลักสูตร โดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ คาบเวลาเรียน และคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร

4.2 พัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และพัฒนากระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์โดยคำนึงถึงความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพและความเป็นไปได้ของท้องถิ่น โดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์คาบเวลาเรียนและคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร

4.3 จัดทำสื่อเสริม หมายถึง การสรรหา เลือกใช้ ปรับเปลี่ยน เพิ่มเติม ตัดทอนสื่อที่มีอยู่แล้ว หรือจัดทำขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร โดยคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

4.4 เพิ่มเติมรายวิชา หมายถึง การจัดทำรายวิชาบังคับเลือก และเลือกเสรีเพิ่มเติมจากรายวิชาที่ประกาศไว้ในหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะที่ 4.1 และ 4.2 สามารถทำได้ทุกรายวิชาและใช้ในสถานศึกษาได้ โดยความเห็นชอบของหัวหน้าสถานศึกษา สำหรับการพัฒนหลักสูตร ลักษณะที่ 4.3 สามารถจัดทำใช้ในโรงเรียนโดยไม่มีการจำหน่ายหรือบังคับให้ใช้ได้ทุกรายวิชา เช่นเดียวกัน หากประสงค์จะพิมพ์จำหน่าย หรือกำหนดเป็นหนังสือเรียนรายวิชา ต้องเสนอผู้ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการอนุมัติก่อน และการพัฒนหลักสูตรลักษณะที่ 4.4 ต้องเสนอผู้ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาอนุมัติก่อนใช้

ผู้วิจัยได้นำลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาปรับใช้คือ ปรับเนื้อหา ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และจัดทำสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีนักการศึกษาหลายท่านได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

สัจด์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 314-316) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคม และความต้องการของสังคม ข้อมูลด้านประวัติ และปรัชญาทางการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน และทฤษฎีการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในระดับท้องถิ่นว่าจะทำการพัฒนาโดยการปรับหลักสูตรกลางหรือ การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาเสริมนั้นควรจะให้บรรลุเป้าหมายอะไรบ้าง

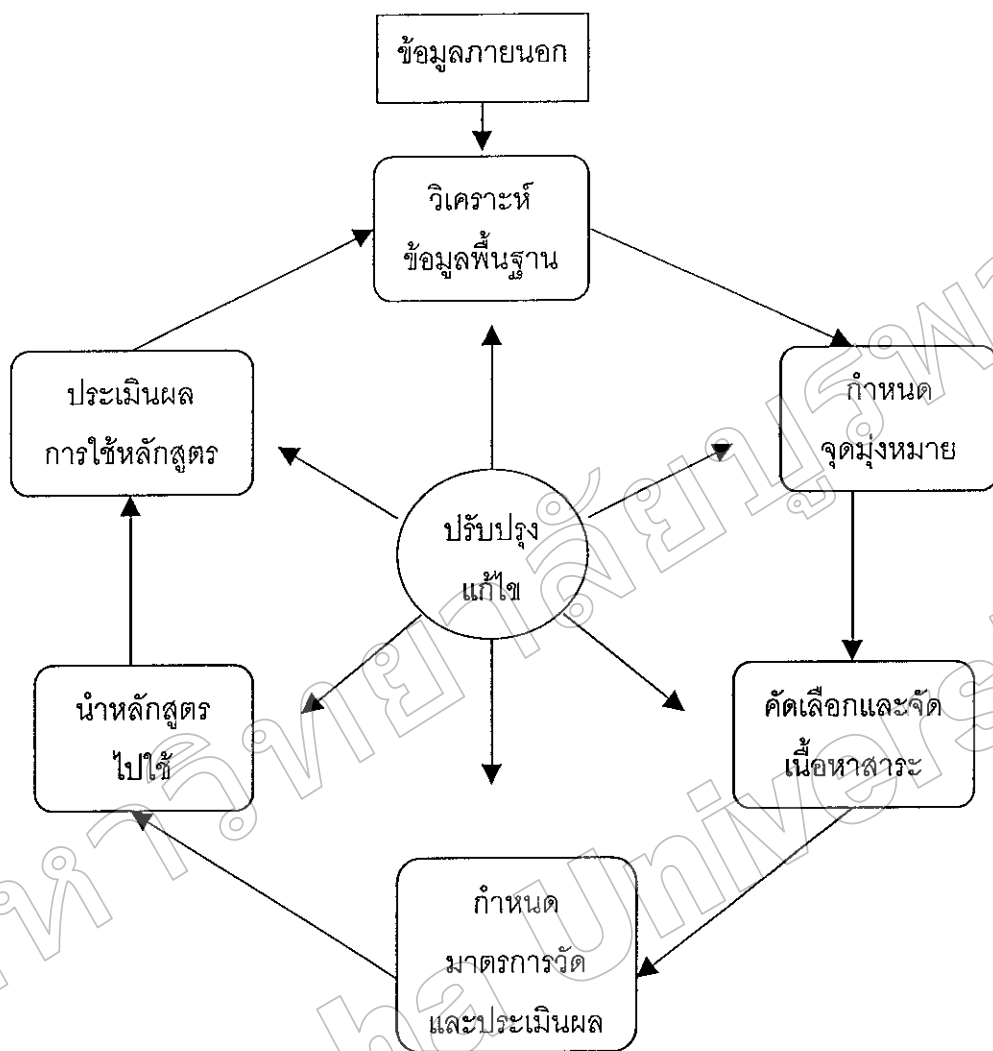
ขั้นที่ 3 พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพของท้องถิ่น

ขั้นที่ 4 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง และ/หรือจัดสร้างรายวิชาขึ้นมาใหม่ ซึ่งประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย โครงสร้างของเนื้อหาสาระ กระบวนการจัดการเรียนการสอนและมาตรฐานในการวัดและประเมินผลให้ชัดเจนด้วย

ขั้นที่ 5 ดำเนินการใช้หลักสูตร ต้องอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ เช่น การจัดเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศ และติดตามการใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 6 ประเมินผลการใช้หลักสูตร ช่วยให้ทราบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมหรือไม่ ควรปรับปรุงแก้ไขตรงจุดไหน

ขั้นที่ 7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร จะปรับปรุงแก้ไขตรงจุดไหนจึงจะทำให้หลักสูตรมีความเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาภายในสังคมส่วนรวม และสังคมท้องถิ่นให้มากที่สุด ดังภาพที่ 1

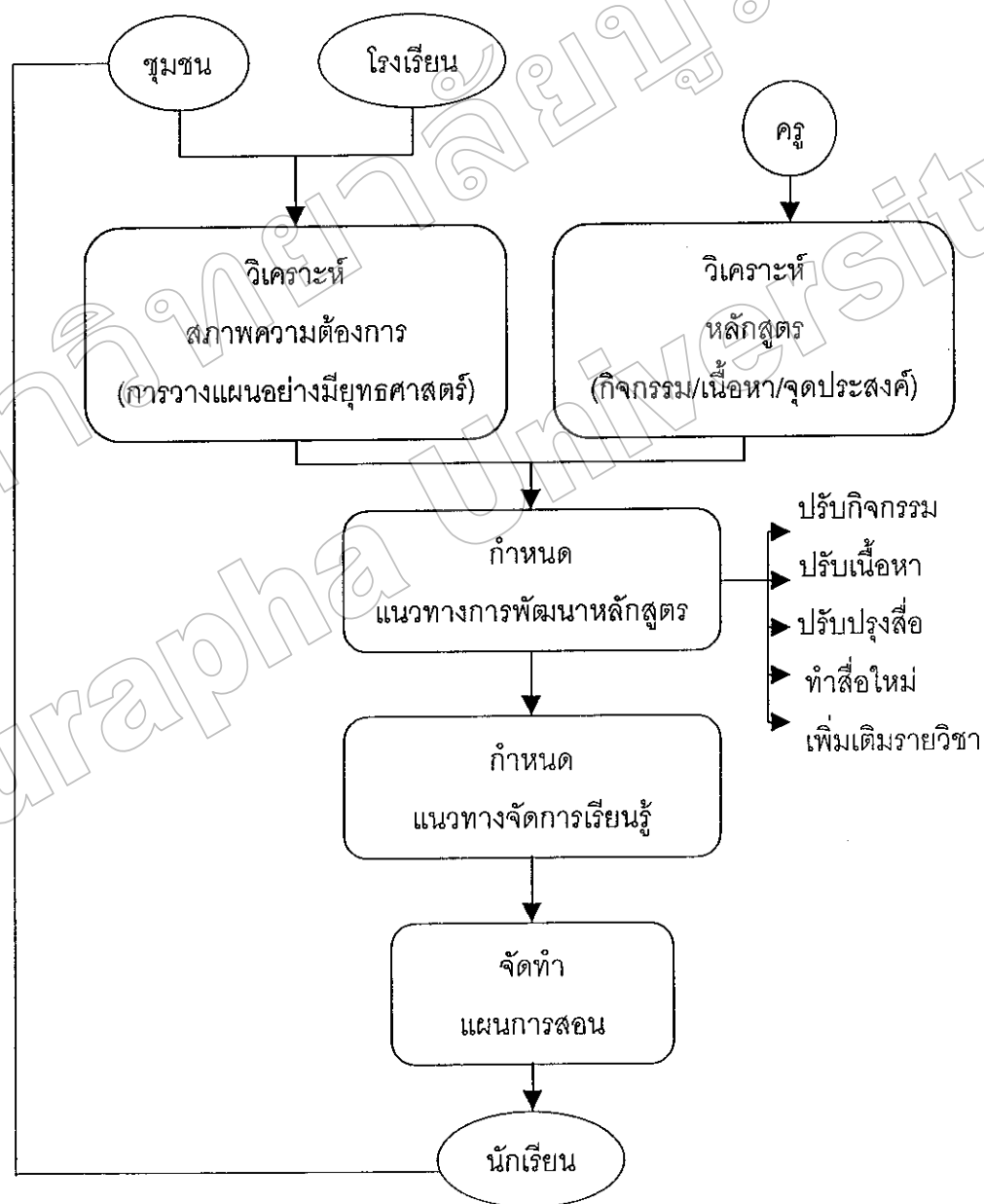
ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของสงัด อุทธานันท์ (2528, หน้า 316)

การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของสงัด อุทธานันท์ นั้นประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การคัดเลือกเนื้อหาสาระ การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผล การใช้หลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไข

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของกรมวิชาการ (2539, หน้า 1-3) ได้เสนอวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้ คือ

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม สามารถทำได้ทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา และคาบเวลาเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท

2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา โดยการลดหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อหรือขอบข่ายของเนื้อหาและคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บทเปลี่ยนแปลงไป
3. ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ให้เหมาะสม
4. จัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ เช่น หนังสือเรียน คู่มือครู แผนการสอน แนวการสอนหรือเอกสาร หนังสือเสริมสร้างประสบการณ์ แบบฝึกหัดหรือสื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ
5. จัดทำเนื้อหา/รายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ การจัดทำเนื้อหาต้องไม่ซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บท ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยกรมวิชาการ (2539, หน้า 3)

ทาบ (Taba, 1962, p. 11) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

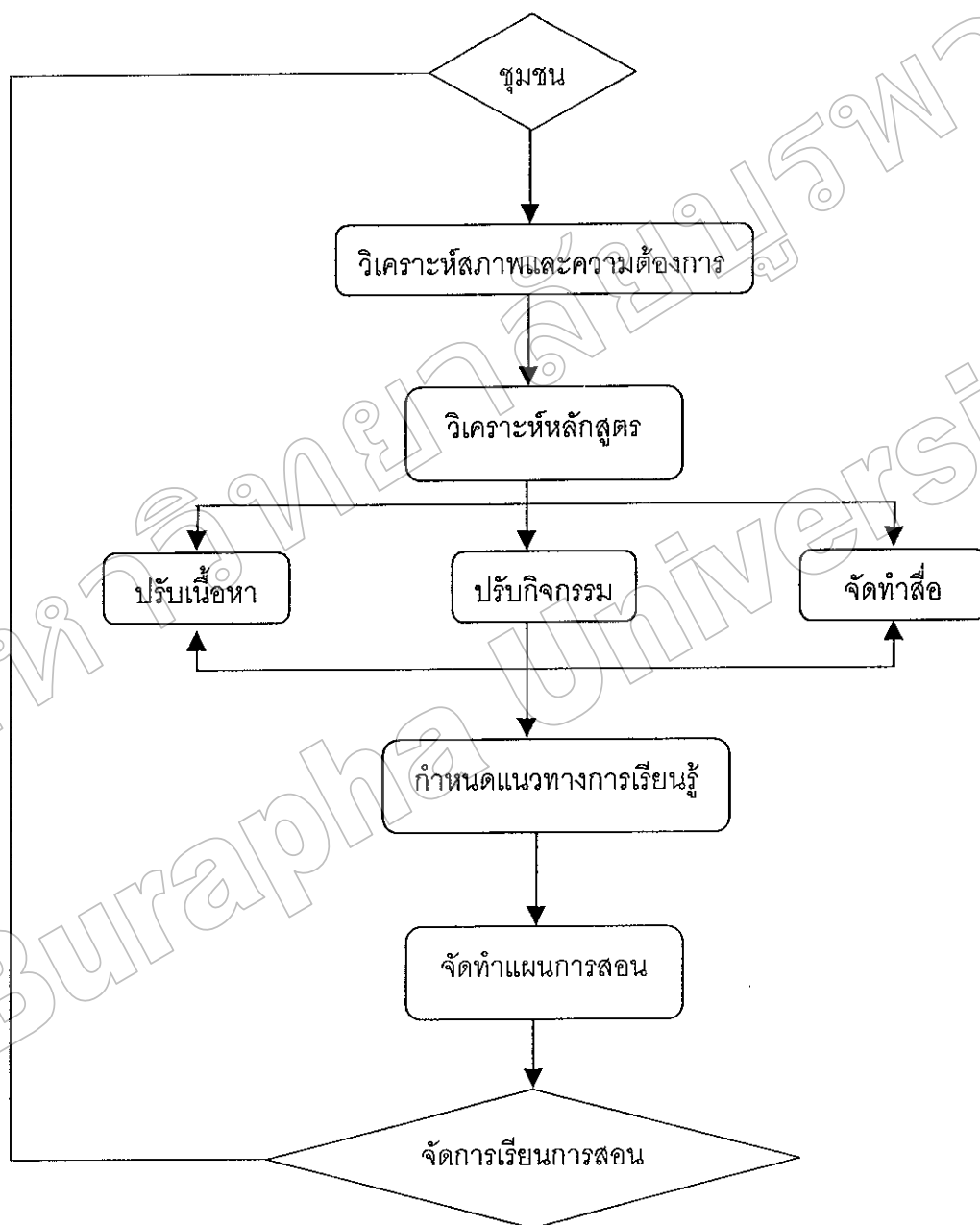
1. วิจัยความต้องการ สำนวณสภาพปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคมและผู้เรียน
2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนหลังจากที่ได้วิจัยความต้องการแล้ว
3. คัดเลือกเนื้อหาสาระ เพื่อให้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของสังคมและจุดประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้
4. จัดระเบียบ ลำดับขั้นตอนแก้ไขเนื้อหาวิชาความรู้ที่คัดเลือกมา
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและจุดประสงค์ของหลักสูตร
6. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง
7. กำหนดสิ่งที่จะประเมิน และวิธีการประเมินผล โดยกำหนดว่าจะประเมินอะไร ใช้วิธีประเมินผลอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไร

แนวทางพัฒนาหลักสูตรของทาบ มีขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ละเอียดและเหมาะสมกับการพัฒนาหลักสูตร

จากการศึกษาแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรจากนักวิชาการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว แล้วผู้วิจัยนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้ดังนี้

1. วิเคราะห์สภาพและความต้องการของชุมชน โดยศึกษาสภาพทั่วไปของจังหวัด ระยอง ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น วิเคราะห์สภาพของท้องถิ่น และสำรวจความต้องการของชุมชน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และจัดลำดับความต้องการ
2. วิเคราะห์หลักสูตร โดยศึกษาหลักสูตรแกนกลาง วิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์จุดประสงค์ และปรับจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการ
3. ปรับเนื้อหา โดยปรับเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้มีเนื้อหาสาระในรายละเอียดที่เป็นความต้องการของชุมชน
4. ปรับกิจกรรม ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์
5. จัดทำสื่อ จัดทำสื่อการสอนให้ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน สอดคล้องกับท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ที่มีจริง
6. กำหนดแนวทางการเรียนรู้ โดยจัดทำเป็นเอกสารหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วยจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และวิธีวัดผลประเมินผล

7. จัดทำแผนการสอน จัดทำแผนการสอนตามแนวทางการเรียนรู้ในเอกสารหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย กำหนดการสอน แผนการสอนตามจุดประสงค์ ใบความรู้ ใบงาน สื่อ และเครื่องมือวัดผลประเมินผล และนำไปใช้สอนจริง เพื่อประเมิน และปรับปรุงให้ดีขึ้น ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาของประเทศที่ใช้อยู่ คือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการได้ติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตรตลอดมา ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี ข้อยกจำกัดอยู่หลายประการไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์ ในเรื่องที่สำคัญต่อไปนี้

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น
2. การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์
3. การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารและการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายในยุคสารสนเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดบุคคล มีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การศึกษเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี

ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างคน สร้างงาน เพื่อช่วย กอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมั่นใน นโยบายการศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการ ที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและเชื่อมั่นใน นโยบายการศึกษาเพื่อสร้างคน บูรณาการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการปฏิรูปการ เรียนรู้และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่กับการทำงาน กระทรวงศึกษาธิการโดยอาศัยอำนาจตามความในบทเฉพาะกาล มาตรา 74 แห่งพระราช บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเห็นสมควรกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยืดหยุ่น กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็น มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตความเป็นไทยความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจน เพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาคให้สอดคล้องกับ สภาพปัญหาในชุมชนสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดี ของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลัก ผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกระบบการศึกษา

อนึ่ง เพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์ และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาให้ครอบคลุมหลักสูตรและกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการจะได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร แนวทางการวัดและประเมินผล การจัดระบบแนะแนวในสถานศึกษา การวิจัยในสถานศึกษาและการใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดจนเอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ประชาชนทั่วไปผู้ปกครอง และผู้เรียนมีความเข้าใจและรับทราบบทบาทของตนในการพัฒนาตนเองและสังคม

จุดหมายของหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญามีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทาง
วิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด
วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด
การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นใน
วิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย
ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้างของหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้
ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้
กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ
การเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่มดังนี้

1.1 ภาษาไทย

1.2 คณิตศาสตร์

1.3 วิทยาศาสตร์

1.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

1.6 ศิลปะ

1.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

1.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจ
จัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัด

การเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด และเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วยสุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ ภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

2. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้างทักษะชีวิต คุณิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

2.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ 1: ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1: เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2: ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3: ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

สาระที่ 2: หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1: ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2: เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็น อย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคมฉะนั้นสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้อง คำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และ ความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้ รูปแบบ/วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง และการเรียนรู้ด้วย ตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้ แบบบูรณาการ ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คุณธรรม ทั้งนี้ต้อง พยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิด และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนไว้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการ เรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียน การสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระ การเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อมน้ำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไป แสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่ง สอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทางโดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในระยะเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ ผู้เรียนรู้ศิลปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4. การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีมในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นมีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้นไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริงมีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ พัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดการค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้าน อาชีพการศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

สำหรับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ยืดหยุ่นวิธีการจัดการ เรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน สถานศึกษา และความต้องการของท้องถิ่น

สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษามุ่งส่งเสริม ให้ผู้เรียนรู้ด้วยตนเองเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทรวมทั้งจากเครือข่าย การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เองหรือนำสื่อ ต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณในการเลือก ใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุด ของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายทั้ง สื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมี คุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้ จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลาเพื่อให้การ ใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้

ของผู้เรียน

3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริม ความรู้ของผู้สอน

4. ศึกษาวิธีการเลือกและการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมหลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ของผู้เรียน

5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่ นั้น อย่างสม่ำเสมอ

6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษา และในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

7. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่าง สถานศึกษาท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น

8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อ การเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการ เรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้ อย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ในการวัดและประเมินผล การเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติ ร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัด และประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และ ค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ /เพียงใด ดังนั้น การวัดและการประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับ สาระการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องควบคู่ไป

กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือ ผู้เรียนผู้สอนและพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และ ค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครู ผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินผลคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

แนวทางการจัดการเรียนการสอน

หลักการเพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรบรรลุจุดหมาย มีหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามสภาพของท้องถิ่นตามความเหมาะสม
2. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญให้สอดคล้องกับความสนใจ และ

สภาพชีวิตจริงของผู้เรียนมากที่สุด

3. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้กระบวนการคิดและกระบวนการกลุ่ม
4. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข
5. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงมากที่สุด
6. ให้สอดคล้องกับคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงงาม เช่น ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์
อดทน รับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อฯ ควบคู่ไปด้วย

7. วิธีการและกระบวนการดำเนินกิจกรรม แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่

7.1 ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

7.2 กระบวนการสอน

7.3 การสรุปบทเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดำเนินการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักการข้างต้น ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณี ให้นักเรียนศึกษา ใบความรู้ศึกษาข้อมูลจากห้องสมุดโรงเรียน
2. ที่มาของวันสารทเดือนสิบ ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้
3. พิธีกรรมให้นักเรียนศึกษา ใบความรู้ และสอบถาม สัมภาษณ์จากผู้รู้ในชุมชน
4. การเตรียม การวางแผนการทำงาน การทำกระดาษและการเข้าร่วมกิจกรรม ให้นักเรียนศึกษาจาก ใบความรู้ ศึกษาสอบถาม สัมภาษณ์ ผู้รู้ในชุมชน การสังเกต และร่วมกับผู้ปกครองในการวางแผน
5. บอกความสำคัญทางศาสนา ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า จากใบความรู้จากเอกสารห้องสมุดโรงเรียนและสัมภาษณ์จากปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน
6. การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันและการทำงานร่วมกันให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับหมู่บ้านชุมชน ตลอดจนถึงวัด โดยการเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีของชุมชน

ข้อมูลจังหวัดนครศรีธรรมราชและประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบ

ที่มาของประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบ

ประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบ เป็นประเพณีที่รับมาจากอินเดียเหมือนกับประเพณีอีกหลายประเพณีที่ชาวนครศรีธรรมราชรับมา เนื่องมาจากนครศรีธรรมราชได้ติดต่อกับอินเดียมาเป็นเวลานานก่อนดินแดนส่วนอื่น ๆ ของประเทศไทย ดังนั้นวัฒนธรรมและอารยธรรมของอินเดียส่วนใหญ่จึงได้ถ่ายทอดมายังเมืองนครศรีธรรมราชเป็นแหล่งแรก

ประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่วิวัฒนาการมาจากประเพณี “เปตพลี” ของศาสนาพราหมณ์ กล่าวคือ ในศาสนาพราหมณ์มีประเพณีประเพณีหนึ่งที่เรียกว่า “เปตพลี” ซึ่งเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย เป็นประเพณีต่อเนื่องกันมา ตั้งแต่ก่อนพุทธกาล ครั้นถึงสมัยพุทธกาล ได้มีพราหมณ์เป็นจำนวนมากที่หันมานับถือศาสนาพุทธ และยังคงปฏิบัติประเพณีนี้อยู่ พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าประเพณีนี้มีคุณค่า เพราะเป็นการ แสดงออกซึ่งความกตัญญูต่เวทียังความสุขใจแก่ผู้ปฏิบัติ จึงทรงอนุญาตให้อุบาสกอุบาสิกา ประกอบพิธีต่อไป ดังที่ปรากฏในหนังสือพุทธประวัติ เล่ม 2 มัชฌิมปิฎกกาลปริเฉทที่ 9 ว่า

พระเจ้าพิมพิสารกระทำบุญเปตพลี ภายหลังแต่ทรงนับถือพุทธศาสนาแล้ว ชะรอยจะ อนุโลมตามธรรมเนียมของพราหมณ์ จึงยังเป็นการเลี้ยงถวายไทยธรรมแก่พระภิกษุสงฆ์แทนทำแก่ พราหมณ์ บางทีจะได้กราบทูลเรียนพระปฏิบัติแต่พระศาสนาแล้วก็ได้

ในวันทรงกระทำบุญเปตพลี พระเจ้าพิมพิสารเชิญเสด็จพระศาสดาพร้อมด้วย พระภิกษุสงฆ์ไปทรงอังคาสที่พระราชนิเวศน์ พระสงฆ์ฉันเสร็จแล้วทรงบริจจาคไทยธรรมต่าง ๆ รวมทั้งผ้าแก่พระภิกษุสงฆ์ด้วย แล้วทรงอุทิศบุรพนิมิตร พระศาสดาทรงอนุโมทนาด้วยคาถา มีคำว่า อทาสี เม อทาสี เม เป็นต้น แปลความว่า “ญาติที่ดี มิตรที่ดี รักถึงอุปัชฌาย์ท่านทำ แล้วในกาลก่อนว่า ท่านได้ให้แล้วแก่เรา ท่านได้ทำแล้วแก่เรา ท่านเป็นญาติ เป็นมิตร เป็นสาขา ของเราพึงให้ทักษิณาเพื่อเปตชน ไม่พึงทำการร้องไห้เศร้าโศกรำพันถึง เพราะการอย่างนั้นไม่เป็น ไปเพื่อประโยชน์แก่เปตชน ญาติทั้งหลายยอมตั้งอยู่นั่นเอง ส่วนทักษิณานี้ท่านทั้งหลายบริจจาคทำให้ ตั้งไว้ดีในสงฆ์ ย่อมสำเร็จแก่เปตชนนั้นโดยฐานะสิ้นกาลนาน ท่านทั้งหลายได้แสดงญาติธรรมนี้ด้วย ได้ทำบูชาเปตชนให้ยิ่งด้วย ได้เพิ่มกำลังให้แก่ภิกษุทั้งหลายด้วย เป็นอันได้บุญไม่น้อยเลย”

ประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบของชาวนครศรีธรรมราชจะเกิดขึ้นตามพุทธานุญาต ของพระพุทธองค์ด้วยเหตุผล ในลักษณะเดียวกันกับประเพณีเปตพลีของอินเดียที่กระทำเพื่อเป็น การแสดงความกตัญญูต่เวทียที่ต่อนุพการี

พิธีกรรม

ประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบจะเริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ ซึ่งถือว่าเป็นวัน ที่พญายมปล่อยตัวผู้ล่วงลับไปแล้วเรียกว่า “เปรต” มาจากนรก สำหรับวันนี้ บางคนก็ประกอบพิธี บางคนก็ยกไปประกอบพิธีในวันแรม 13 ค่ำ แรม 14 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ การประกอบพิธีในวันนี้ กระทำเพียงจัดภัตตาหารไปทำบุญที่วัด หรือเรียกว่า “หมรับเล็ก” ไปทำบุญที่วัดเป็นการต้อนรับ บรรพบุรุษ และญาติมิตรที่ขึ้นมาจากนรกเท่านั้น

การเตรียมการ

การเตรียมการสำหรับการทำบุญวันสารทเดือนสิบ เริ่มขึ้นในวันแรม 13 ค่ำ เดือน 10 วันนี้เป็นวันที่ชาวนครศรีธรรมราชเรียกว่า “วันจ่าย” เป็นวันเตรียม และจัดหมรับ คือการเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดหมรับ สิ่งของที่ใช้ในการจัดหมรับ ก็หาซื้อของในตลาดกันมากเป็นพิเศษ

เมื่อได้ของตามที่ต้องการแล้วก็จัดหมรับ การจัดหมรับแต่เดิมใช้กระบุงเตี้ย ๆ ขนาดเล็กหรือใหญ่ก็ได้ แต่ภายหลังใช้ภาชนะได้หลายประเภท เช่น กระจาด ถาด กะละมัง ถัง หรือกระเซอ สำหรับสิ่งของที่ใช้ในการจัดหมรับ ดิเรก พรตตะเสน ได้กล่าวไว้ในวารสารวิชา อันเป็นวารสารทางวิชาการของวิทยาลัยนครศรีธรรมราช ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2519 เรื่อง “ประเพณีบุญสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช” ว่าการจัดหมรับนั้น ขึ้นแรกใส่ข้าวสารรองกระบุงแล้วใส่หอม กระเทียม พริก เกลือ กะปิ และบรรดาเครื่องปรุงรสอาหารที่จำเป็นจนครบ ต่อจากนั้นก็ใส่อาหารแห้ง เช่น เนื้อเค็ม ผักผลไม้สำหรับประกอบอาหารคาวหวานที่เก็บไว้ได้นาน ๆ เช่น มะพร้าว กัลลวย (ที่ยังไม่สุก) อ้อย ข้าวโพด ข้าว ตะไคร้ ขมิ้น และพืชผักอื่น ๆ นอกจากนั้นก็ใส่ของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น น้ำมันมะพร้าว น้ำมันก๊าด ไข่ ไม้ขีด หม้อ กระทะ ถ้วยชาม เข็ม ด้าย เครื่องเขียนหมาก ได้แก่ หมาก พลุ ปืน กานพลู การบูร พิมเสน สีเสียด ยาเส้น บุหรี่ ยาสามัญประจำบ้าน รูปเทียน แล้วก็ใส่สิ่งอื่นเป็นหัวใจสำคัญของ หมรับ คือขนม 5 อย่าง อันเป็นสัญลักษณ์ของประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบ ขนม 5 อย่างมีดังนี้

1. ขนมลา เป็นสัญลักษณ์แทนแพรรณ เครื่องนุ่งห่ม
 2. ขนมพอง เป็นสัญลักษณ์แทนแพ สำหรับ บุพชน ใช้ล่องข้ามห้วงมหรรณพตามคติทางพุทธศาสนา
 3. ขนมกง (ขนมไข่ปลา) เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องประดับ
 4. ขนมดีซำ เป็นสัญลักษณ์แทนเงินเบี้ยสำหรับใช้สอย
 5. ขนมบ้า เป็นสัญลักษณ์แทนสบ้า สำหรับบุพชนจะได้ใช้เล่นสบ้า ในวันสงกรานต์
- ผู้สูงอายุบางท่านกล่าวว่า ขนมซึ่งเป็นหัวใจของหมรับ มี 6 อย่าง คือ
6. ขนมลาลอยมัน เป็นสัญลักษณ์แทน ฟูก หมอน

สิ่งที่ใช้ในการจัดหมรับอื่น ๆ มี เครื่องเล่น และของใช้ต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นของพื้นเมือง เช่น ไม้เถียะ (ไม้หยี) ไม้ระกำ กระดาษ ใบลานทำเป็นรูปสัตว์ เช่น ไก่ นก ปลา ช้าง ม้า หรือทำเป็นรูปละครรำ หรือทำเป็นรูปตัวหนังสือต่าง ๆ เช่น มืด ปืน พั่ว ขวาน หรืออาจจัดเป็นกระถางต้นไม้ดอกชนิดต่าง ๆ จำพวกของใช้ก็มีหลายอย่าง เช่น กระซอน กระจำ ตะกร้า

การทำเครื่องใช้หรือเครื่องเล่นไปถวายพระในวันสารทโดยวิธีติดหมรับ จะต้องพิจารณาว่าผู้ที่ตนอุทิศส่วนกุศลไปให้นั้นชอบอะไรเป็นพิเศษถวายสิ่งนั้น

สำหรับรูปแบบในการจัดหมรับ ก็แล้วแต่ผู้จัดว่าจะจัดแบบใด อาจจัดแบบธรรมดา คือ จัดลงในกระเจาด กระเชอ กะละมัง หรือกะบุง หรือจะจัดให้สวยงามเป็นรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ตกแต่งด้วยดอกไม้ หรือทำเป็นรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ผู้จัดต้องการ

อนึ่งการจัดหมรับนั้นอาจจัดเฉพาะครอบครัวหรือจัดรวมกันในกลุ่มก็ได้ ปัจจุบันการจัดหมรับส่วนใหญ่จะจัดรวมกันใหญ่ญาติหรือเป็นกลุ่มชน (เปรมจิต ชนะวงศ์, 2525, หน้า 28-32).

วิเชียร ณ นคร และคณะ (2521, หน้า 70-71) กล่าวว่า ชาวนครมัยจะมีใจจดจ่ออยู่กับประเพณีสารทเดือนสิบ หากไปอยู่ไกลบ้านไกลเมือง เมื่อใกล้จะถึงเทศกาลเดือนสิบก็มักกลับบ้านเกิดเมืองนอน เป็นการเพื่อมาร่วมในประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบด้วย สามัญสำนึกที่ฝังแน่นอยู่ในใจ ไม่มีเหตุผลหรือความบังเอิญใด ๆ บังคับให้กลับ แต่เป็นการกลับด้วยความสมัครใจ จนกลายเป็นประเพณีสืบต่อกันมา

ประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบจัดขึ้นด้วยเหตุผลสี่ประการ คือ

1. เพื่อทำบุญให้ผู้ล่วงลับ กล่าวคือ ตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชนซึ่งเชื่อว่า ในเดือนสิบญาติพี่น้องซึ่งล่วงลับที่มีบาปมากจะตกนรกกลายเป็น “เปรต” จะได้รับการปล่อยตัวจากพญายม ให้ขึ้นมาพบญาติพี่น้องบนโลกมนุษย์ในวันแรมค่ำเดือนสิบ ญาติพี่น้องซึ่งยังมีชีวิตอยู่จึงจัดหาอาหารไปทำบุญ เพื่ออุทิศให้ผู้ล่วงลับเหล่านั้นด้วยความกตัญญูในวันแรมค่ำ เดือนสิบ และในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ (อันเป็นวันที่เปรตต้องกลับนรกตามเดิม)

2. เพื่อนำผลผลิตทางการเกษตรที่ได้รับมาทำเป็นอาหารไปเลี้ยงพระสงฆ์

3. เพื่อนำผลผลิตทางการเกษตรไปถวายเป็นเสบียงของพระภิกษุตลอดฤดูฝน อันเป็นระยะที่พระภิกษุออกบิณฑบาตไม่สะดวก

4. เพื่อแสดงออกซึ่งความรื่นเริงประจำปี

ประเพณีสารทเดือนสิบเริ่มตั้งแต่วันแรม 13 ค่ำ เดือนสิบ ของทุกปี ซึ่งชาวเมืองเรียกว่า “วันจ่าย” วันนี้ชาวเมืองจะออกซื้อหาสิ่งของต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการจัด หมรับ (หมรับ เป็นคำที่แผลงมาจาก “ล้ารับ”) หมายถึง ภาชนะที่ใช้ในการบรรจุสิ่งของต่าง ๆ นำไปถวายในประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบ)

วันแรม 14 ค่ำ เดือนสิบ เป็นวันที่ชาวเมืองนำเครื่องบริโภคนกขุบโศกซึ่งเตรียมไว้ไปจัดหมรับที่วัด สิ่งเหล่านี้ได้แก่ ขนมต่าง ๆ โดยเฉพาะ ขนม อันเป็นหัวใจของการจัดหมรับ คือ ขนมลา ขนมพอง ขนมบ้า ขนมดีซำ และขนมกง (หรือขนมไข่ปลา) นอกจากขนมแล้วยังมีอาหารแห้งและ

ของใช้ที่จำเป็นสำหรับพระภิกษุอีกด้วย ภาชนะสำหรับใช้ในการจัดหมรับ ได้แก่ กระบุง กระจาด ถาด กระเชอ เข่ง โคม (กะละมัง) และถังใบโต ๆ เป็นต้น ด้วยเหตุที่เป็นวันจัดหมรับนี้เองจึงเรียกวันนี้ว่า “วันยกหมรับ”

หลังจากจัดหมรับเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านก็นำอาหารไปวางตามที่ต่าง ๆ ภายในวัด เช่น โคนไม้ ริมกำแพง และประตูวัด เป็นต้น เพื่อให้เปรตที่ไม่มีญาติมาทำบุญได้รับอาหารเหล่านั้น เรียกว่า “ตั้งเปรต” บางทีการตั้งเปรตนิยมทำเป็นร้านยกขึ้นมาเรียกว่า “หลาเปรต” (หลา คือ ศาลา) ครั้นตั้งเปรตแล้วผู้กลายข้างหนึ่งของด้ายสายสิญจน์เข้ากับที่ตั้งเปรต ส่วนปลายด้ายอีกข้างหนึ่งไว้สำหรับพระสงฆ์จับในขณะทำพิธีสงฆ์ เมื่อจบพิธีแล้วญาติมิตรของผู้ล่วงลับไปแล้วต่างเข้าไปแย่งของที่ตั้งเปรตกันอย่างสนุกสนาน ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อว่าการกินของซึ่งเหลือจากการเซ่นไหว้บรรพชนนั้นได้กุศลแรง เป็นสิริมงคลแก่ตนและครอบครัวอย่างยิ่ง ลักษณะการแย่งของที่ตั้งเปรตนี้เรียกว่า “ชิงเปรต”

วันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ เป็นวันสารท (แปลว่า เทศกาลทำบุญสิ้นเดือนสิบ) ชาวเมืงนำอาหารไปถวายพระสงฆ์อีกวันหนึ่ง เพื่อเป็นการทำบุญฉลองหมรับที่จัดตั้งไว้ตั้งแต่วันแรม 14 ค่ำ เรียกวันแรม 15 ค่ำนี้ว่า “วันหลองหมรับ” (หลอง คือ ฉลอง) มีการบังสุกุลอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้วด้วย

ประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบเป็นประเพณีซึ่งแสดงถึงความกตัญญูรู้คุณในบรรพชน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คณะ และความรักความห่วงใยในประเพณีอันเป็นมรดกมาแต่โบราณ เป็นประเพณีที่มีค่ายิ่งอีกประเพณีหนึ่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

ชัยวิวัฒน์ วงศ์สวัสดิ์ (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิชางานเลือก กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในโรงเรียนที่ใช้ภาษาถิ่นหลายภาษา: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหิน โดยการพัฒนากลยุทธ์เกี่ยวกับงานอาชีพ 4 แขนงงาน 7 หลักสูตรย่อย และนำหลักสูตรไปให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตร โดยการประชุมปรึกษา การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และการประเมินหลักสูตรโดยวิธี Puissance Measure (P.M.) ผลการประเมินหลักสูตรพบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียน มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันและมีค่า Puissance

Measure (P.M.) สูงกว่า 11 ผลการนำหลักสูตรไปทดลองใช้พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นผู้มีความรอบรู้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัยใน 4 หลักสูตรย่อย ส่วนอีก 3 หลักสูตรย่อย มีจำนวนผู้มีความรอบรู้ ตั้งแต่ร้อยละ 78-96 ผลการวิเคราะห์และประเมินผล การนำหลักสูตรทดลองจากนักเรียน ผู้ปกครอง นักเรียนและครูผู้สอนงานอาชีพพบว่า ส่วนใหญ่ มีความพอใจ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น

หัตถา เจียมศักดิ์ (2539) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของอำเภอบางบาล จังหวัดพิจิตร สรุปว่า ต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับหัตถกรรมในท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหาการละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เด็กรุ่นใหม่ นั้น ไปประกอบอาชีพอื่นที่อยู่นอกชุมชน และมุ่งหวังจะให้มีการอนุรักษ์และพัฒนา งานอาชีพต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ นักเรียนส่วนมากได้ให้ความสนใจ และเห็นคุณค่าของความรู้ที่ได้ จากบรรพบุรุษไม่ใช่เป็นสิ่งที่ล้าสมัย สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี และการเรียนเรื่องนี้ ทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นอีกด้วย

สุดสายใจ ชาญณรงค์ (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่าการทดลอง ใช้หลักสูตรนักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยของคะแนน แบบทดสอบประจำบทเรียนผ่านเกณฑ์ประเมินที่ตั้งไว้ คือร้อยละ 60 ด้านความคิดเห็นความพอใจ นักเรียนมีความพอใจในกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุดคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.88 ด้านประโยชน์ ในชีวิตประจำวัน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.88 ด้านประโยชน์ในชีวิตประจำวัน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.58 และความยากง่าย นักเรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.54

วิทยา แสงงาม (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การสานมวญ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้หลักสูตร ที่มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เหมาะสมกับผู้เรียนและมีค่า Puissance Measure (P.M) สูงกว่า 10 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มีความชัดเจนเข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และความเหมาะสมและสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และความต้องการของท้องถิ่น เนื้อหาจัดเรียงลำดับ ได้เหมาะสม แต่ไม่แน่ใจว่าอัตราเวลาเรียนเพียงพอหรือไม่

ยุพิน บุญญานาม (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง จังหวัดระยอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดหวายกรอง อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า

1. ได้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องจังหวัดระยอง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องจังหวัดระยอง สูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน และมีความรัก ความภาคภูมิใจต่อท้องถิ่นของตนเอง

สมคิด เจริญวิทย์ (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา/กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี/ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอัสสัมชัญระยอง ผลการวิจัยพบว่า

1. ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพปานกลาง หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้ องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกัน

2. นักเรียนที่ร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3. นักเรียนที่ร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีและสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษา

ประสิทธิ์ ศรีเดช (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน/เจตคติ/ทักษะการร้องเพลง/นักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนอนุบาลระยอง ผลการวิจัยพบว่า

หลักสูตรท้องถิ่น เพลงพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดระยอง มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน เนื่องจาก

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เพลงพื้นบ้าน สูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เจตคติที่มีต่อเพลงพื้นบ้านหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เพลงพื้นบ้าน สูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ทักษะการร้องเพลงพื้นบ้านหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เพลงพื้นบ้าน สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิชรินทร์ ศรีนิบูลย์ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม/เรื่อง เมืองฉะเชิงเทรา/นักศึกษาผู้ใหญ่ ระดับประถมศึกษา ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพนมสารคาม ผลการวิจัยพบว่า

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องเมืองฉะเชิงเทรา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษา ผู้ใหญ่ในระดับประถมศึกษาได้ เนื่องจากผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองใช้ หลักสูตรสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มณฑา วงศ์รัตน์ (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประเพณีท้องถิ่นของอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัย พบว่า

1. ได้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ประเพณีท้องถิ่นของอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและเหมาะสมกับผู้เรียน

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ประเพณีท้องถิ่นของอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และนักเรียนมีเจตคติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

งานวิจัยต่างประเทศ

ฮอตต้า (Ota, 1995, p. 2118-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร ดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว ช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อ ในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ยังให้ผลสัมฤทธิ์คงเดิม เมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน การนำไปสอน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะและโดยรวม ไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิด ด้านความรู้ ความจำ ด้านความเข้าใจ และโดยรวม ไม่แตกต่างกัน

บัทเลอร์ (Butler, 1996, p. 4254-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบกราฟิกที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ควรรวบรวมแนวคิดและสังเคราะห์แนวคิด เกี่ยวกับการออกแบบกราฟิกที่จำเป็นทางการศึกษาให้ได้มากที่สุดก่อนดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรจากนั้น จึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญการออกแบบกราฟิก และนักการศึกษา เมื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแล้ว ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ทราบทั่วกัน ทั้งนี้ หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมด้วย

เทเลอร์ (Taylor, 1996, p. 2123-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบหลักสูตร วิทยาศาสตร์ ระหว่างหลักสูตรนานาชาติ ในประเทศอังกฤษ และแคว้นเวลส์ กับหลักสูตรในรัฐ ออนตาริโอ ประเทศแคนาดา พบว่า ระบบการศึกษาในรัฐออนตาริโอมีการกระจายอำนาจทาง การศึกษามากกว่า ระบบการศึกษาในประเทศอังกฤษแคว้นเวลส์ เช่น การส่งเสริมให้โรงเรียน สามารถพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้ได้เอง ในขณะที่หน่วยงานทางการศึกษาส่วนท้องถิ่นของประเทศ อังกฤษและแคว้นเวลส์มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้เองมีน้อยมาก ดังนั้นควรจะ ผลักดันให้มีการจัดการศึกษาที่มีการเน้นการกระจายอำนาจ ไปยังท้องถิ่น เช่น การนำโปรแกรม วิทยาศาสตร์ในรัฐออนตาริโอ มาใช้สอนและให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมาก ยิ่งขึ้น

แคปเนอร์ (Kapner, 1991, pp. 52-01A) ได้ทำการวิจัย เรื่องการศึกษาการพัฒนา และออกแบบหลักสูตรโปรแกรมการศึกษาคอมพิวเตอร์ ของโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 3 แห่ง พบผลการศึกษาว่า การพัฒนาและออกแบบหลักสูตรนั้น (1) ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้เชี่ยวชาญในการจัดทำหลักสูตรและคุณภาพของหลักสูตร (2) ผู้ประกอบการไม่ได้ประยุกต์ใช้ ทฤษฎีทางการศึกษาในหน้าที่การงาน (3) การขาดความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบและแนวความคิด ในการพัฒนาหลักสูตรและ (4) ผู้วางแผนหลักสูตรมีความสนใจต่อการวางเป้าหมายทางการ ศึกษาในระดับน้อย

จากผลงานการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงปัญหา วิธีการแก้ปัญหา วิธีการดำเนินการต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และได้นำมาเป็นแนวทางในการทำการ วิจัยกลุ่ม สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรง